

Mühacirətin səsi!

Ceyhun bəy Hacıbəylinin anım günüdür...

Yeganə BAYRAMOVA

63 il əvvəl - 1962-ci ilin 22 oktyabrında mühacir ədəbiyyatımızın, tariximizin, publisistikamızın inkişafında və təbliğində müstəsna xidmətləri olan Ceyhun bəy Hacıbəyli vəfat edib. O, Azərbaycanın zəngin mədəni irsini öz yazıları və fəaliyyətləri ilə zənginləşdirib, xalqın düşüncəsini və milli mənafeyini ön planda tutub. Onun yaratdığı əsərlər zamanın çətin şəraitində, xalqın tərəqqisi və inkişafı üçün mübarizəni davam etdirirdi.

Ceyhun bəy Hacıbəyli xüsusilə publisistik yazılarında milli müstəqillik və azadlıq ideallarını təbliğ edən, xalqın maariflənməsini və tərbiyəsini vacib sayan, xüsusilə də qadın hüquqları məsələsində fəallığı ilə tanınmışdı. Yazdığı məqalələrlə həm də dövrünün ən mühüm cəmiyyət məsələlərini, sosial və siyasi problemləri dərinləşdirərək təhlil edirdi.

Ceyhun bəy ilk təhsilini əvvəl Şuşada alıb, sonra Bakıda rus-tatar məktəbində davam etdirib. Üzeyir bəyin məşhur “Leyli və Məcnun” operasının yaranmasında Ceyhun bəyin də yaxından köməyi olmuşdu. Bu, Ceyhun bəyin şəxsi sənədlər arasında saxlanılan “İlk Azərbaycan operası necə yaranmışdı” xatirə yazısında öz əksini tapıb. Xatirə yazıda C.Hacıbəyli Üzeyir bəy tərəfindən yazılan “Leyli və Məcnun” operasının yaranmasında bəstəkar texniki işlərdə yaxından kömək etməklə, 12 yanvar 1908-ci ildə göstərilən həmin tamaşada İbn Səlam və Nofəl rolunda ilk dəfə səhnəyə çıxdığını bildirir.

Ceyhun bəyin istedadını gören məşhur milyonçu Murtuza Muxtarov öz vəsaiti hesabına onu Peterburq Universitetinə oxumağa göndərir. O, qəbul imtahanlarını müvəffəqiyyətlə verib universitetin hüquq fakültəsinə daxil olur. Bir il oxuduqdan sonra Fransaya gedir və Parisin məşhur Sorbonna Universitetində siyasi biliklər fakültəsində təhsilini davam etdirir. Ceyhun bəy burada jurnalistika fəaliyyəti ilə də məşğul olur. Parisdən göndərdiyi məqalələr “Baku”, “Kaspi” qəzetlərində dərc edilir.

O, Avropa dillərini sərbəst bildiyi üçün 1919-cu il yanvar ayının 6-da Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti tərəfindən Parisdə keçiriləcək Versal

Sülh Konfransı üzrə “müşavir” təyin olunur. Həmin gün Ceyhun bəy sülh konfransında iştirak etmək üçün şəhadətnamə də verilir. Versal Sülh Konfransı respublikamız üçün ciddi əhəmiyyət daşıdığından 1919-cu il yanvar ayının 7-də orada iştirak edən Ceyhun bəylə birgə bütün heyətə Nazirlər Şurasının sədri Fətəli xan Xoyski və Adil xan Ziyadxanovun imzası ilə “General” mandatı təqdim olunur. Heyət Parisə yola düşür. 1920-ci ilin aprelində Azərbaycanın işğalından sonra bir daha geri qayıtmır. Ömrünün sonuna kimi əqidə və amalına sadıq qalan Ceyhun Hacıbəyli 1962-ci ildə Vətəndən uzaqlarda dünyasını dəyişir, elə Parisdə də dəfn edilir.

Ceyhun bəy Fransada yaşayarkən “La Revue du Mond Müslüman”, “La Figaro” kimi məxfi orqanlarla əməkdaşlıq etmiş, müxtəlif jurnallarda çalışıb, Parisdə fransız dilində nəşr olunan, Qafqaz və Münhendə Azərbaycan dilində çıxan “Azərbaycan” jurnalının redaktoru olub. 1925-ci ildə Ceyhun Hacıbəylinin tərcüməsində və onun rejissorluğu ilə Parisin “Femina” teatrında Üzeyir Hacıbəylinin “Arşın mal alan” operettası tamaşaya qoyulub. Bir alim kimi Ceyhun Hacıbəylinin maraq dairəsi geniş idi. Avropada yaşamasına baxmayaraq, fikri Azərbaycan, Qarabağ idi. Tarixi mövzularda əsərlər yazaraq məmləkətini Avropada tanıtmğa çalışırdı. Ceyhun Hacıbəyli “Babək və qədim Arran hökuməti”, “Bakı və Bərdə şəhərlərinin tarixi” mövzularında tədqiqatlar aparmış, Şərqi böyük şairləri Firdovsi və Şirazinin yaradıcılıqları haqqında mükəmməl məqalələr yazmışdı.